

*Szymariele*



## Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69  
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34  
Telex: 816-436

BS/177/76/90

ROLNICY A NOWY ŁAD EKONOMICZNY

Komunikat z badań

Warszawa, czerwiec 1990 r.

W sondażu "Rolnicy o sobie i warunkach swojej pracy"<sup>1</sup> skoncentrowano się na problemach rolników indywidualnych związanych z powstawaniem gospodarki rynkowej, na barierach rozwoju produkcji rolnej oraz skutkach i konsekwencjach obecnej polityki gospodarczej dla przyszłości polskiego rolnictwa. Opinie prezentujemy w zależności od społeczno-demograficznych cech badanych, kondycji ekonomicznej gospodarstw rolnych oraz deklarowanego stosunku do programu Balcerowicza.

### 1. Barriere rozwoju polskiego rolnictwa

Zdaniem większości (64%) badanych, obecna sytuacja w rolnictwie nie zachęca do zwiększania produkcji rolnej. Powszechnie uważa się, że ceny środków produkcji są za wysokie (94%), ceny skupu produktów rolnych - za niskie (82%), a relacje między nimi - nieprawidłowe (88%). Równie często (82%) wskazywano na inflację jako ważną przeszkodę w rozwoju produkcji rolnej. Trochę rzadziej krytykowano relacje między cenami skupu różnych produktów rolnych (70%).

W opinii 64% ankietowanych polityka rządu w dziedzinie rolnictwa nie tylko nie sprzyja wzrostowi produkcji, ale nawet ją utrudnia. W kwietniu 1987 roku pogląd taki wyrażało 40% producentów żywności. Rolnicy są przekonani, że ich sytuacja bardziej zależy od polityki rządu niż od ich własnej aktywności.

Ponad jedna trzecia rolników dostrzega pewną poprawę w zaopatrzeniu w środki produkcji rolnej (maszyny, nawozy, środki ochrony roślin), ale 47% wskazuje na braki jako istotną przeszkodę w rozwoju rolnictwa.

Pogląd o zacofaniu i małej wydajności rolnictwa podziela 58% badanych. Nie zgadza się z tym 37% ankietowanych. Większość zwraca uwagę nie tylko na nie zlikwidowane od lat strukturalne uwarunkowania rozwoju rolnictwa, np. nadmierne rozdrobnienie gospodarstw rolnych (54%), ale także na podeszły wiek ich właścicieli (64%), zły stan wyposażenia w maszyny i narzędzia (54%) oraz złą organizację skupu produktów rolnych (63%).

---

<sup>1</sup> Badanie przeprowadzono w dniach 5-24 kwietnia 1990 r. na 967-osobowej ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych.



Przekonanie większości respondentów o potrzebie zmian w polskim rolnictwie nie znajduje swego jednoznacznego wyrazu w akceptacji przeprowadzanych reform i poparciu polityki rządu. Przeważają (o 9 punktów procentowych) opinie o złym (39%) niż o dobrym (30%) kierunku rozwoju sytuacji w Polsce. Prawie jedna trzecia reprezentacji rolników (31%) nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie. Podobny rozkład odpowiedzi występuje przy ocenie rządowego programu stabilizacji: popiera go 32% ankietowanych, a odmawia swego poparcia - 38%. Stosunkowo często są to właściciele dużych (43%), zmechanizowanych gospodarstw (47%), którzy żyją wyłącznie z pracy w rolnictwie i mają stosunkowo dobre przygotowanie zawodowe (por. tab.1 aneksu). Ponad połowa respondentów (52,4%) uważa, że program Balcerowicza ma wśród ludności wiejskiej więcej przeciwników niż zwolenników.

Krytyczny stosunek do przemian w kraju oraz rządu badani najczęściej motywują tym, że jego polityka gospodarcza hamuje rozwój rolnictwa (76%), a polityka rolna jest niekorzystna dla rolników (68%; w 1987 r. - 48%). Wskazują również na:

- wysokie ceny środków produkcji (30%);
- nieopłacalność produkcji, niskie ceny skupu (23%);
- niekorzystną relację cen środków produkcji do cen skupu produktów rolnych (20%);
- brak dbałości o rolnictwo i potrzeby wsi (12%);
- trudności ze zbytem produktów rolnych (11%);
- nadmierne obciążenie finansowe wsi (10%);
- wysokie ceny, drożyznę (11%);
- brak stabilizacji cenowej (7%).

Pozytywnie ocenia politykę rolną tylko 18% respondentów, zwłaszcza ci, którzy deklarują poparcie dla programu Balcerowicza. W uzasadnieniu podkreślają, że rząd chce dobrze i mają do niego zaufanie (21%), zmiany idą w dobrym kierunku (19%), nastąpiła poprawa zaopatrzenia w środki produkcji rolnej i jest łatwiejszy do nich dostęp (14%), istnieje swoboda gospodarowania (11%), trzeba przełamać istniejącą sytuację w rolnictwie, a w przyszłości będzie lepiej (12%), ludzie na wsi są bogaci i żyje im się dobrze (7%).



Podsumowując należy stwierdzić, że rolnicy indywidualnie nie akceptują kierunku rozwoju sytuacji w Polsce. Przeważa opinia, że jest zły. Dla porównania: wśród pracujących poza rolnictwem prawie połowa ocenia ogólny kierunek zmian pozytywnie, a tylko co piąty negatywnie. Podobnie jest z poparciem rządowego programu stabilizacji gospodarczej: rolnicy, odwrotnie niż badani z próby ogólnopolskiej<sup>2</sup>, częściej go nie popierają. Trzeba jednak dodać, że znaczna część rolników aprobuje plan Balcerowicza, ale większość nie akceptuje zmian dotyczących rolnictwa. W świetle przeprowadzonych badań, można powiedzieć, że co najmniej od kilku lat polityka rolna wywołuje znaczne niezadowolenie rolników, które obecnie jakby się nasiliło.

## 2. Ocena systemu ekonomiczno-finansowego

Ceny skupu płodów rolnych nadal budzą szereg kontrowersji. Tylko mały odsetek badanych (4-10%) uważa je za odpowiednie i właściwe, większość - za niskie. Ceny skupu mleka określa jako niskie 87% respondentów (w tym 74% jako *niskie, zupełnie nie do przyjęcia*), ceny skupu żywca wołowego - 77% (w tym 54% jako *niskie, zupełnie nie do przyjęcia*, a 23% - *niskie, ale można je przyjąć*). Wyraźniej rzadziej krytykuje się wysokość cen skupu żywca wieprzowego, żyta, pszenicy i ziemniaków. Nie akceptuje ich zupełnie 40-44% rolników, natomiast 20-30% uważa, że chociaż są niskie, można je przyjąć.

Negatywnie oceniają ceny skupu głównie właściciele dużych gospodarstw (powyżej 10 hektarów) i stosunkowo dobrze wyposażonych w podstawowe maszyny rolnicze (por. tab. 2-9 aneksu).

Powszechne niezadowolenie nadal budzi wysokość oprocentowania kredytów rolnych: 88% badanych uznaje je za zbyt wysokie (w tym 73% za *zdecydowanie nie do przyjęcia*). Trochę rzadziej narzeka się na oprocentowanie wkładów oszczędnościowych (61%).

Ponad 90% ankietowanych krytykuje ceny paliw i oleju (96%, w tym 81% uważa je za *nie do przyjęcia*), węgla (odpowiednio: 95 i 67%) oraz opłat za usługi rolnicze

---

<sup>2</sup> Zob. "Nastroje społeczne w końcu kwietnia '90". Komunikat z badań CBOS. Warszawa, maj 1990 r.



(91 i 72%), 80% ( w tym 61 - *nie do przyjęcia*) - składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników.

Wysokość opłat za energię elektryczną wywołuje sprzeciw 60% respondentów, ale 35% uważa, że można ją przyjąć. Mniejsze niezadowolenie powodują opłaty za ubezpieczenie budynków: dla 46% są one za wysokie, dla 36% - właściwe. Wysokość podatków gruntowych akceptuje prawie połowa badanych rolników (47,7%), a odrzuca co trzeci (28,3%).

Warto podkreślić, że ankietowani występując w roli konsumenta produkowanej przez siebie żywności określają ceny detaliczne produktów spożywczych również często jako *nie do przyjęcia* (47%), co i *można je przyjąć* (41%), a 6% mówi, że mogłyby być wyższe. Jako producenci bardzo często obowiązujące ceny skupu uważają za *skandalicznie niskie, nie do przyjęcia*. Nasuwa się w związku z tym wniosek, że rolnicy chcieliby wysokich cen skupu i stosunkowo niskich - sprzedaży.

### 3. Dotychczasowe skutki realizacji programu stabilizacji gospodarczej

Rolnicy nie potrafią jednoznacznie ocenić efektów pierwszych kilku miesięcy realizacji planu Balcerowicza. Rzadko dostrzegają jego pozytywne rezultaty i to raczej dla gospodarki kraju (18%) i całego społeczeństwa (10%) niż dla siebie osobiście (5%).

Prawie równie często badani stwierdzają, że realizacja programu stabilizacji gospodarczej przyniosła gospodarce i społeczeństwu *tyle samo dobrego co złego* (odpowiednio: 31 i 33%) jak *więcej złego niż dobrego* (27 i 36%). Zdaniem większości, *więcej złego niż dobrego* przyniósł on ludności wiejskiej (64% wskazań), małym gospodarstwom rolnym (71%) oraz gospodarstwom chłopów-robotników (55%). Rzadko w stosunku do tych grup społeczno-zawodowych wyrażano pogląd, że przyniósł *tyle samo dobrego co złego* (14-20%).

Interesujący jest rozkład opinii w tej kwestii dla dużych gospodarstwach rolnych. Wprawdzie w tym przypadku również ba-

dani najczęściej (38%) widzieli przewagę ujemnych skutków nad pozytywnymi (choć prawie dwukrotnie rzadziej niż w odniesieniu do małych gospodarstw), ale częściej uważali, że realizacja programu Balcerowicza przyniosła im *więcej dobrego niż złego* (14%) bądź *tylko samo dobrego co złego* (24%). Wydaje się więc, iż rolnicy zaczynają prawidłowo oceniać ukierunkowanie programu Balcerowicza na te właśnie gospodarstwa.

Na pytanie: kto stracił, a kto zyskał na skutek nowej polityki gospodarczej rządu, uzyskano podobny rozkład odpowiedzi. Przeważała opinia, że stracili przede wszystkim rolnicy prowadzący małe, tradycyjne gospodarstwa rolne (66%), chłopi-robotnicy (53%) oraz wszyscy mieszkańcy wsi (51%); rzadziej wskazywano na właścicieli dużych gospodarstw (29,2%), wyspecjalizowanych, nowoczesnych (33,6%).

Ponad połowa ankietowanych (52,4%) dostrzega w swojej wsi gospodarstwa rolne zagrożone upadkiem. Są to głównie gospodarstwa ludzi starszych, bez następców (51% wskazań), małe - do 5 hektarów (34%), słabo wyposażone w maszyny i narzędzia rolnicze (22%), trochę rzadziej - gospodarstwa średnie - do 10 hektarów (16%) i prowadzące mieszaną, tradycyjną produkcję (12%). Zdaniem prawie połowy badanych (48%), w ciągu ostatnich kilku miesięcy, a więc w okresie działania programu Balcerowicza, nie przybyło gospodarstw podupadających, 25% twierdzi odwrotnie.

Większość badanych (65%) mówi o pogorszeniu się sytuacji finansowej gospodarstw w stosunku do tego samego okresu z ubiegłego roku, natomiast 26% nie widzi zmian. Ponad połowa (56%) uważa, że obecne dochody wystarczają im tylko na bieżące wydatki, nie starczą na rozwój gospodarstwa, a co piąty (21%) stwierdza brak środków obrotowych i konieczność korzystania z pożyczek i kredytów oraz sprzedaży płodów rolnych po cenach nierentownych. Jedynie 15% gospodarstw jest w takiej kondycji finansowej, że starczą im zarówno na bieżące potrzeby, jak i rozwój. W bardzo trudnej sytuacji znajduje się 3% gospodarstw - muszą wyprzedawać majątek i zmniejszać produkcję, aby przeżyć.



Trudna sytuacja ekonomiczna większości gospodarstw nie wpływa na zamiar pozbywania się ich: 67% ankietowanych nie rozważy takiej możliwości.

Na tle przedstawionej sytuacji ekonomicznej gospodarstw samoocena warunków materialnych rodzin chłopskich kształtuje się nieznacznie lepiej: rzadziej (47%) zgłaszano ich pogorszenie w ciągu ostatnich kilku miesięcy, prawie tak samo często stwierdzano brak zmian (42%), a 8% dostrzegało poprawę. O utrzymaniu dotychczasowego poziomu życia często mówiono w dużych gospodarstwach rolnych (51% badanych), a o pogorszeniu - w słabo gospodarujących (58%).

#### 4. Przewidywane skutki realizacji programu

Większość respondentów (61%) obawia się, że obecna polityka rządu w dziedzinie rolnictwa może spowodować upadek tego działu gospodarki, 29% jest przeciwnego zdania. Opinię taką (pozytywną) wyraża 36% dobrze gospodarujących i 60% popierających politykę rolną rządu (tab.10 aneksu).

Badani mieli znaczne trudności z prognozą skutków realizowanego programu Balcerowicza (tab.1). Wielu respondentów (20-30%) nie potrafiło przewidzieć, co ich czeka w przyszłości. Przeważała opinia o pogorszeniu się sytuacji małych gospodarstw rolnych (64%), spadku produkcji zwierzęcej (56%) i roślinnej (42%) oraz opłacalności produkcji rolnej (37%).

Respondenci nie mają pełnej jasności w sprawie zaopatrzenia ludności w żywność: prawie równie często przewidują poprawę co pogorszenie.

Co trzeci rolnik oczekuje poprawy sytuacji dużych gospodarstw, wykorzystania maszyn w rolnictwie oraz kwalifikacji rolników.

Tabela 1

w procentach

W wyniku realizacji programu Balcerowicza:	Poprawi się	Pogorszy się	Nie zmieni się	Trudno powiedzieć
Opłacalność produkcji rolnej	24,3	37,0	9,5	29,2
Produkcja zwierzęca	15,7	55,9	9,2	19,1
Produkcja roślinna	19,2	41,8	18,2	20,8
Sytuacja małych gospodarstw	10,0	63,8	9,7	29,2
Sytuacja dużych gospodarstw	32,5	23,0	20,5	24,1
Wykorzystanie kwalifikacji rolników	28,4	10,3	32,9	28,3
Wykorzystanie maszyn i urządzeń w rolnictwie	34,2	22,4	26,4	17,0
Zaopatrzenie ludności w żywność	30,3	37,8	14,1	17,8

5. Zachowanie ekonomiczne rolników w warunkach gospodarki rynkowej

Odpowiedzią na realizację planu Balcerowicza jest postawa przeczekania. Większość rolników wstrzymuje się ze zmianami w swoim gospodarstwie (tab.2).

Tabela 2

w procentach

Czy w najbliższym czasie zamierza Pan(i) w swoim gospodarstwie:	Zwiększyć (a)	Zmniejszyć (b)	Nie zmniejszać	Bilans-różnice między a i b
Obszar użytkowanych gruntów	11,2	5,2	81,5	+6
Liczbę maszyn i urządzeń	23,1	2,8	69,6	+20,3
Inwestycje	17,8	19,3	55,7	-1,5
Nawożenie	15,6	29,8	51,2	-14,2
Stosowanie środków ochrony roślin	15,8	34,1	46,6	-18,3
Produkcję zboża	17,9	6,9	72,5	+11,0
Produkcję rzepaku	13,7	24,5	52,5	-10,8
Produkcję buraków cukrowych	16,6	16,2	63,0	+0,4
Produkcję ziemniaków	11,7	12,2	74,2	-0,5
Hodowlę trzody chlewnej	19,6	20,8	56,4	-1,2
Hodowlę bydła rzeźnego	12,0	28,8	56,0	-16,8
Hodowlę krów	9,8	26,0	61,5	-16,2
Hodowlę drobiu	14,9	7,5	75,6	+7,4



Znaczna część badanych (20-30%) zamierza zmniejszać produkcję rolną i efektywność gospodarowania, wyraźnie mniejsza grupa (10-20%) - reformować swoje gospodarstwo. Następstwem powyższych zachowań mogą być zarówno negatywne, jak i pozytywne zmiany; negatywne: spadek stosowania środków ochrony roślin, nawożenia, hodowli młodego bydła rzeźnego i krów oraz produkcji rzepaku; pozytywne: wzrost stopnia umaszynowania gospodarstw (mimo dużej krytyki wysokości cen maszyn i narzędzi rolniczych), produkcji zbóż, hodowli drobiu czy powolny wzrost areału użytkowanych gruntów.

W wyniku dokonujących się reform zmienia się opłacalność poszczególnych kierunków produkcji. W opinii badanych nierentowna jest hodowla bydła rzeźnego i produkcja mleka. Większe dochody daje uprawa zbóż, ewentualnie ziemniaków. Spowodowane to może być m.in. większą mechanizacją prac polowych. Lepiej sprzedać niż przeznaczać na pasze i zajmować się hodowlą. Ceny skupu niektórych produktów rolnych zbliżają się do poziomu cen światowych (np. żywca wieprzowego) i jedynie intensywne oraz wydajne metody gospodarowania mogą poprawić ich opłacalność. Przedstawione dane wskazują na brak spójności w odpowiedziach respondentów, np. zmniejszenia nawożenia i stosowania środków ochrony roślin przy jednoczesnym planowaniu wzrostu produkcji zbóż; chęć poprawy stopnia mechanizacji gospodarstw oraz niechęć do inwestowania.

#### 6. Postulaty w sprawie rolnictwa

Utrzymuje się opinia o potrzebie preferowania rolnictwa<sup>3</sup> i interwencjonizmu państwowego. W świadomości społecznej prawie wszystkich (92%) badanych rolnictwo powinno być uprzywilejowanym działem gospodarki. Zdaniem większości, państwo powinno ustalać ceny żywności (55%) oraz ceny środków produkcji dla rolnictwa (62%). Za rynkowymi mechanizmami ustalania cen żywności i środków produkcji opowiada się odpowiednio 32 i 23% badanych, w tym najczęściej młodzi rolnicy (odpowiednio:

---

<sup>3</sup> Zob. m.in. "Wieś i problemy rolnictwa w opinii społecznej". Komunikat z badań CBOS. Warszawa, styczeń 1990 r.



42 i 30%), ze średnim wykształceniem (46 i 33%), posiadający duże (40 i 30%) dobrze prowadzone gospodarstwa (37 i 28%; por. tab.11-12 aneksu). Warto zwrócić uwagę, iż rolnicy częściej (o 7 punktów procentowych) podkreślają potrzebę interwencji państwa w ceny środków produkcji rolnej niż w ceny żywności. Częściej (o 9 punktów procentowych) też preferują mechanizmy rynkowe dla produkcji rolnej niż dla środków produkcji. Duże gospodarstwa rolne, które są głównie niezadowolone z polityki rolnej rządu T.Mazowieckiego, jednocześnie wyraźnie częściej niż pozostali opowiadają się za gospodarką rynkową.

Prawie powszechnie (88%) postuluje się interwencyjny skup produktów rolnych. Rozkład opinii w sprawie powołania Agencji Rynku Rolnego był następujący: 48% respondentów nie wiedziało o tej inicjatywie, 26% ocenę swoją uzależniało od jej działania, a 18% widziało potrzebę jej powołania i jak najszybsze podjęcie przez nią działalności.

Dla zapewnienia wzrostu produkcji rolnej rząd, zdaniem badanych, powinien przede wszystkim:

- |  |       |
|--|-------|
| - obniżyć ceny środków produkcji rolnej  | 35,0% |
| - zwiększyć opłacalność produkcji rolnej, zmienić niekorzystne relacje cen skupu do cen środków produkcji rolnej | 20,5% |
| - podnieść ceny skupu płodów rolnych   | 14,0% |
| - ujednoczyć, ustabilizować ceny różnych artykułów   | 15,1% |
| - obniżyć oprocentowanie kredytów i podatków   | 14,7% |
| - stosować ulgi i preferencje dla rolnictwa  | 11,0% |
| - zagwarantować ceny minimalne   | 7,3%  |

A jakie działania powinni podjąć sami rolnicy w celu poprawy własnej sytuacji ekonomicznej? Oto one (niezmienne od dłuższego czasu):

- |   |     |
|---|-----|
| - żądać korzystniejszej polityki rolnej   | 90% |
| - organizować się w tym celu w partie chłopskie i organizacje broniące interesów rolników   | 71% |
| - szukać możliwości poprawy we własnym gospodarstwie (zmienić strukturę produkcji, powiększyć gospodarstwo, lepiej gospodarować itp.) | 63% |



- tworzyć własne spółdzielnie zaopatrzenia,  
zbytu i przetwórstwa płodów rolnych niezależ-  
nie od istniejących 60%
- szukać pozarolniczych źródeł dochodu 45%.

Należy zwrócić uwagę, że znaczna część rolników (23,6%) nie widzi żadnych skutecznych metod poprawy własnej sytuacji.

x

x

x

Rolnicy dostrzegają potrzebę zmian w rolnictwie. Nie potrafią jednoznacznie ocenić efektów pierwszych kilku miesięcy realizacji programu Balcerowicza, ani przewidzieć jej skutków dla własnych gospodarstw i całego rolnictwa. Większość zajmuje postawę wyczekującą, a część stosuje "racjonalizację" zachowań ekonomicznych, polegającą na ograniczaniu stosowania środków ochrony roślin, nawożenia.

Program gospodarczy rządu nie znajduje jednoznacznej i wyraźnej akceptacji rolników, a jego polityka rolna budzi duży sprzeciw. Stosunkowo często krytykują ją dobrze gospodarujący rolnicy z dużych gospodarstw, akceptują zaś nie ci, na których rząd chce stawiać i którzy mogą być motorem przemian w polskim rolnictwie.

## ANEKS

Tabela 1. Stosunek respondenta do programu Balcerowicza

(w %)

Charakterystyka badanych	W pełni popiera	Raczej popiera	Raczej nie popiera	W ogóle nie popiera	Trudno powiedzieć
Ogółem	5	27	20	18	30
Płeć					
Mężczyźni	5	28	23	19	24
Kobiety	4	23	13	16	45
Wiek					
Do 34	7	28	20	16	29
35-59	4	27	22	20	26
60 i więcej lat	6	25	16	14	39
Wykształcenie					
Podstawowe	4	22	20	18	36
Zasadnicze zawodowe	5	31	19	18	27
Średnie i wyższe	8	33	25	17	17
Wielkość gospodarstwa					
Do 2	7	30	17	12	35
3-5	3	30	18	17	33
6-10	5	23	26	23	23
Powyżej 10 hektarów	5	24	23	20	28
Ocena własnego gospodarstwa					
Dobre gospodarstwo	7	32	22	19	19
Przeciętne	4	27	22	17	30
Słabe	4	18	12	20	47
Brak opinii	5	14	23	5	55
Zmechanizowanie gospodarstwa					
Podstawowe wyposażenie	9	20	25	22	24
Częściowe	4	27	23	20	26
Brak sprzętu	4	30	15	14	36
Ocena polityki rolnej rządu					
Pozytywna	14	43	15	4	24
Negatywna	3	23	23	25	26
Brak opinii	3	27	13	3	52
Program Balcerowicza					
Poparcie	16	84	0	0	0
Brak poparcia	0	0	53	47	0
Brak opinii	0	0	0	0	100
Pytanie: Z początkiem tego roku rząd przystąpił do realizacji programu stabilizacji gospodarczej zwanego planem Balcerowicza. Jak określił(a)by Pan(i) swój stosunek do tego programu? 1. W pełni Pan(i) go popiera. 2. Raczej Pan(i) go popiera. 3. Raczej Pan(i) go nie popiera. 4. W ogóle Pan(i) go nie popiera. 7. Trudno powiedzieć, za mało Pan(i) o nim wie.					

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5-24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967).



Tabela 2. Ocena cen skupu mleka

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	74	13	3	1	1	8
Płeć						
Mężczyźni	78	11	3	1	1	6
Kobiety	64	19	1	2	2	13
Wiek						
Do 34	78	9	2	1	1	9
35-59	75	13	2	2	1	7
60 i więcej lat	67	16	4	1	2	10
Wykształcenie						
Podstawowe	75	12	2	1	1	8
Zasadnicze zawodowe	73	14	2	2	1	8
Średnie i wyższe	72	14	4	1	1	8
Wielkość gospodarstwa						
Do 2	60	14	3	2	2	18
3-5	73	16	2	2	1	6
6-10	80	12	3	1	1	3
Powyżej 10 hektarów	87	9	2	0	0	2
Ocena własnego gospodarstwa						
Dobre gospodarstwo	76	14	2	2	2	4
Przeciętne	76	13	3	1	0	7
Słabe	65	14	2	1	1	17
Brak opinii	50	14	5	0	5	27
Zmechanizowanie gospodarstwa						
Podstawowe wyposażenie	83	9	3	0	2	2
Częściowe	78	13	3	2	0	4
Brak sprzętu	65	15	2	2	1	15
Ocena polityki rolnej rządu						
Pozytywna	73	15	3	2	1	6
Negatywna	77	11	3	1	1	8
Brak opinii	61	20	2	1	2	14
Program Balcerowicza						
Poparcie	68	16	4	3	1	9
Brak poparcia	82	10	3	1	1	4
Brak opinii	70	15	1	1	1	12
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na mleko są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 3. Ocena cen skupu żywca wołowego

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	54	24	5	5	1	12
Płeć						
Mężczyźni	57	23	5	5	1	9
Kobiety	45	25	5	7	1	17
Wiek						
Do 34	56	24	6	4	1	10
35-59	56	24	4	5	1	10
60 i więcej lat	47	22	6	8	1	17
Wykształcenie						
Podstawowe	55	22	5	5	1	13
Zasadnicze zawodowe	52	24	5	7	1	11
Średnie i wyższe	54	28	4	5	0	9
Wielkość gospodarstwa						
Do 2	41	23	4	7	0	25
3-5	55	23	6	7	1	9
6-10	62	22	3	6	0	6
Powyżej 10 hektarów	71	19	7	1	1	1
Ocena własnego gospodarstwa						
Dobre gospodarstwo	55	28	3	6	0	8
Przeciętne	56	22	5	5	0	11
Słabe	47	22	6	5	3	17
Brak opinii	45	20	0	5	0	30
Zmechanizowanie gospodarstwa						
Podstawowe wyposażenie	63	25	5	2	1	5
Częściowe	59	24	4	6	0	7
Brak sprzętu	45	23	5	7	1	20
Ocena polityki rolnej rządu						
Pozytywna	40	30	7	11	0	12
Negatywna	58	22	4	4	1	10
Brak opinii	50	23	6	5	0	16
Program Balcerowicza						
Poparcie	45	28	6	9	0	11
Brak poparcia	66	20	3	3	1	8
Brak opinii	48	23	6	5	1	16
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na żywca wołowy są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)



Tabela 4. Ocena cen skupu żywca wieprzowego

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	40	30	10	10	1	9
<b>Płeć</b>						
Mężczyźni	41	31	10	10	1	8
Kobiety	37	29	9	11	0	14
<b>Wiek</b>						
Do 34	37	35	10	10	1	8
35-59	43	29	10	9	1	8
60 i więcej lat	34	30	10	12	1	13
<b>Wykształcenie</b>						
Podstawowe	40	30	9	9	1	11
Zasadnicze zawodowe	40	29	11	12	1	7
Średnie i wyższe	42	33	8	9	0	9
<b>Wielkość gospodarstwa</b>						
Do 2	33	26	8	10	1	21
3-5	45	29	7	11	0	7
6-10	46	29	11	10	1	3
Powyżej 10 hektarów	44	32	14	9	0	1
<b>Ocena własnego gospodarstwa</b>						
Dobre gospodarstwo	37	35	10	12	0	5
Przeciętne	42	29	10	10	1	9
Słabe	41	25	8	9	1	16
Brak opinii	33	29	10	5	0	24
<b>Zmechanizowanie gospodarstwa</b>						
Podstawowe wyposażenie	41	36	9	9	0	5
Częściowe	44	31	11	9	0	5
Brak sprzętu	36	27	8	11	1	17
<b>Ocena polityki rolnej rządu</b>						
Pozytywna	31	34	9	16	1	10
Negatywna	43	29	9	10	1	8
Brak opinii	39	30	11	6	0	14
<b>Program Balcerowicza</b>						
Poparcie	30	33	11	16	0	9
Brak poparcia	49	30	8	6	1	6
Brak opinii	40	28	9	8	1	14
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na żywiec wieprzowy są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 5. Ocena cen skupu buraków cukrowych

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	17	11	4	5	1	62
<b>Płeć</b>						
Mężczyźni	19	10	4	5	1	61
Kobiety	11	13	5	7	0	64
<b>Wiek</b>						
Do 34	20	10	5	7	0	58
35-59	17	11	4	5	1	62
60 i więcej lat	13	13	4	4	1	66
<b>Wykształcenie</b>						
Podstawowe	16	11	5	4	0	65
Zasadnicze zawodowe	16	9	4	7	1	63
Średnie i wyższe	20	15	5	7	1	53
<b>Wielkość gospodarstwa</b>						
Do 2	12	9	5	5	1	69
3-5	13	15	3	5	1	62
6-10	21	9	5	5	1	58
Powyżej 10 hektarów	26	11	5	5	0	53
<b>Ocena własnego gospodarstwa</b>						
Dobre gospodarstwo	19	9	4	8	0	59
Przeciętne	16	11	5	5	1	62
Słabe	14	16	4	0	0	66
Brak opinii	10	5	10	10	0	65
<b>Zmechanizowanie gospodarstwa</b>						
Podstawowe wyposażenie	24	8	5	6	1	56
Częściowe	18	14	4	6	0	58
Brak sprzętu	12	9	5	4	1	69
<b>Ocena polityki rolnej rządu</b>						
Pozytywna	14	8	4	7	1	65
Negatywna	17	9	5	5	1	62
Brak opinii	20	20	1	2	1	57
<b>Program Balcerowicza</b>						
Poparcie	13	13	5	8	1	60
Brak poparcia	22	10	5	4	1	59
Brak opinii	14	10	3	5	0	68
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na buraki cukrowe są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)



Tabela 6. Ocena cen skupu rzepaku

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	16	7	2	2	0	72
<b>Płeć</b>						
Mężczyźni	19	7	2	2	0	71
Kobiety	10	9	3	2	0	75
<b>Wiek</b>						
Do 34	23	8	3	1	0	66
35-59	17	6	2	3	0	72
60 i więcej lat	10	10	2	1	0	77
<b>Wykształcenie</b>						
Podstawowe	14	6	2	2	0	75
Zasadnicze zawodowe	18	7	1	1	0	72
Średnie i wyższe	19	11	4	4	0	62
<b>Wielkość gospodarstwa</b>						
Do 2	9	7	2	3	0	79
3-5	15	11	2	1	0	71
6-10	19	6	2	2	0	71
Powyżej 10 hektarów	30	6	2	1	0	62
<b>Ocena własnego gospodarstwa</b>						
Dobre gospodarstwo	18	8	3	5	0	66
Przeciętne	17	6	2	1	0	74
Słabe	13	10	1	2	0	74
Brak opinii	5	10	0	0	0	85
<b>Zmechanizowanie gospodarstwa</b>						
Podstawowe wyposażenie	25	7	3	3	0	62
Częściowe	18	9	2	2	0	70
Brak sprzętu	11	6	2	2	0	79
<b>Ocena polityki rolnej rządu</b>						
Pozytywna	10	8	3	3	0	75
Negatywna	18	7	2	2	0	71
Brak opinii	14	9	0	1	0	75
<b>Program Balcerowicza</b>						
Poparcie	14	8	3	4	0	72
Brak poparcia	21	8	3	1	0	67
Brak opinii	13	6	1	1	0	79
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na rzepak są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 7. Ocena cen skupu żyta

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	43	27	7	6	1	16
Płeć						
Mężczyźni	45	27	8	6	1	13
Kobiety	36	28	5	7	2	21
Wiek						
Do 34	44	29	10	1	2	14
35-59	44	26	6	7	2	14
60 i więcej lat	38	28	6	7	1	19
Wykształcenie						
Podstawowe	44	27	6	6	1	16
Zasadnicze zawodowe	43	25	8	6	1	16
Średnie i wyższe	38	31	7	9	2	12
Wielkość gospodarstwa						
Do 2	33	29	5	7	3	24
3-5	42	28	6	8	1	15
6-10	50	27	8	5	0	10
Powyżej 10 hektarów	53	23	7	4	2	11
Ocena własnego gospodarstwa						
Dobre gospodarstwo	44	26	7	8	1	13
Przeciętne	44	27	7	6	1	15
Słabe	35	32	5	5	1	21
Brak opinii	41	18	14	5	5	18
Zmechanizowanie gospodarstwa						
Podstawowe wyposażenie	51	26	9	2	0	12
Częściowe	46	28	7	7	1	11
Brak sprzętu	35	27	6	8	2	22
Ocena polityki rolnej rządu						
Pozytywna	32	26	8	12	2	20
Negatywna	48	25	6	5	1	14
Brak opinii	31	38	8	5	1	17
Program Balcerowicza						
Poparcie	35	33	8	10	1	13
Brak poparcia	51	23	7	4	2	12
Brak opinii	40	26	4	6	1	22
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na żyto są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)



Tabela 8. Ocena cen skupu ziemniaków

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	44	21	5	10	2	19
<b>Płeć</b>						
Mężczyźni	47	19	5	9	1	17
Kobiety	36	24	4	10	3	23
<b>Wiek</b>						
Do 34	50	18	4	10	2	16
35-59	45	20	4	10	1	19
60 i więcej lat	37	24	6	9	3	20
<b>Wykształcenie</b>						
Podstawowe	43	20	4	10	2	21
Zasadnicze zawodowe	47	20	4	10	2	17
Średnie i wyższe	43	24	7	8	1	16
<b>Wielkość gospodarstwa</b>						
Do 2	33	19	7	10	4	27
3-5	42	24	6	9	1	17
6-10	53	19	3	9	0	16
Powyżej 10 hektarów	56	19	2	7	1	15
<b>Ocena własnego gospodarstwa</b>						
Dobre gospodarstwo	47	19	6	13	1	13
Przeciętne	45	22	4	7	1	20
Słabe	38	21	5	11	3	22
Brak opinii	38	14	0	5	10	33
<b>Zmechanizowanie gospodarstwa</b>						
Podstawowe wyposażenie	54	17	5	6	1	16
Częściowe	47	23	6	11	0	12
Brak sprzętu	36	20	4	10	3	28
<b>Ocena polityki rolnej rządu</b>						
Pozytywna	36	23	4	14	3	21
Negatywna	47	19	6	8	1	19
Brak opinii	41	26	3	10	2	18
<b>Program Balcerowicza</b>						
Poparcie	37	27	5	13	1	16
Brak poparcia	52	16	5	8	2	18
Brak opinii	41	20	5	8	2	24
<b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na ziemniaki są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 9. Ocena cen skupu pszenicy

(w %)

Charakterystyka badanych	Nie do przyjęcia	Niska do przyjęcia	Nie za niska	Właściwa	Zbyt wysoka	Trudno powiedzieć
Ogółem	43	27	6	7	1	16
<b>Płeć</b>						
Mężczyźni	44	27	7	7	1	15
Kobiety	38	27	5	7	2	21
<b>Wiek</b>						
Do 34	45	27	9	4	1	13
35-59	45	25	6	8	1	16
60 i więcej lat	35	32	5	7	2	19
<b>Wykształcenie</b>						
Podstawowe	42	27	6	6	1	18
Zasadnicze zawodowe	44	25	6	8	1	17
Średnie i wyższe	42	29	7	7	2	12
<b>Wielkość gospodarstwa</b>						
Do 2	36	23	5	8	3	25
3-5	38	32	5	8	1	16
6-10	49	28	7	6	0	10
Powyżej 10 hektarów	56	21	6	4	0	13
<b>Ocena własnego gospodarstwa</b>						
Dobre gospodarstwo	44	26	6	9	1	14
Przeciętne	43	28	7	6	1	16
Słabe	37	27	4	7	1	22
Brak opinii	41	9	9	5	9	27
<b>Zmechanizowanie gospodarstwa</b>						
Podstawowe wyposażenie	50	27	7	4	0	12
Częściowe	46	28	7	6	1	11
Brak sprzętu	35	25	4	10	2	24
<b>Ocena polityki rolnej rządu</b>						
Pozytywna	32	28	6	14	2	18
Negatywna	47	25	6	6	1	15
Brak opinii	36	33	6	4	1	20
<b>Program Balcerowicza</b>						
Poparcie	34	32	8	11	1	13
Brak poparcia	52	23	5	4	1	14
Brak opinii	39	26	6	6	1	22
<p><b>Pytanie:</b> Czy obecne ceny skupu na pszenicę są, według Pana(i): 1. niskie, zupełnie nie do przyjęcia 2. niskie, ale można je przyjąć 3. jeszcze nie są tak niskie 4. są właściwe, odpowiednie 5. są zbyt wysokie 7. Trudno powiedzieć</p>						

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)



Tabela 10. Wpływ zmian w polityce gospodarczej na przyszłość rolnictwa (w %)

Charakterystyka badanych	Korzystny	Niekorzystny	Trudno powiedzieć
Ogółem	29	61	10
Płeć			
Mężczyźni	29	62	9
Kobiety	28	59	13
Wiek			
Do 34	32	58	10
35-59	28	64	9
60 i więcej lat	31	57	12
Wykształcenie			
Podstawowe	28	60	12
Zasadnicze zawodowe	30	62	8
Średnie i wyższe	30	64	6
Wielkość gospodarstwa			
Do 2	34	54	12
3-5	26	62	12
6-10	27	67	6
Powyżej 10 hektarów	29	64	7
Ocena własnego gospodarstwa			
Dobre gospodarstwo	36	57	7
Przeciętne	25	64	10
Słabe	29	60	12
Brak opinii	33	48	19
Zmechanizowanie gospodarstwa			
Podstawowe wyposażenie	34	60	6
Częściowe	27	65	7
Brak sprzętu	29	57	14
Ocena polityki rolnej rządu			
Pozytywna	60	29	11
Negatywna	19	73	8
Brak opinii	38	45	17
Program Balcerowicza			
Poparcie	56	36	8
Brak poparcia	11	82	6
Brak opinii	23	61	16
<b>Pytanie:</b> Czy Pana(i) zdaniem wprowadzane zmiany w polityce gospodarczej: 1. W przyszłości spowodują rozwój rolnictwa 2. czy też przyczynią się do upadku rolnictwa			

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 11. Kto powinien ustalać ceny żywności

(w %)

Charakterystyka badanych	Państwo	Rynek	Inne zdanie	Trudno powiedzieć
Ogółem	55	32	4	9
Płeć				
Mężczyźni	52	36	5	7
Kobiety	61	22	3	14
Wiek				
Do 34	47	42	3	7
35-59	53	34	5	8
60 i więcej lat	64	20	3	12
Wykształcenie				
Podstawowe	63	23	4	10
Zasadnicze zawodowe	49	40	4	7
Średnie i wyższe	40	46	5	8
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	52	33	4	11
3-5	61	27	3	9
6-10	59	29	5	7
Powyżej 10 hektarów	45	40	5	10
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	53	37	4	6
Przeciętne	56	32	4	8
Słabe	53	25	6	16
Brak opinii	52	14	5	29
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	53	32	6	9
Częściowe	50	38	5	7
Brak sprzętu	60	26	3	11
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	54	38	2	6
Negatywna	56	31	5	8
Brak opinii	49	29	6	16
Program Balcerowicza				
Poparcie	44	45	5	6
Brak poparcia	61	27	4	8
Brak opinii	58	25	4	13
Pytanie: Czy, Pana(i) zdaniem, ceny żywności powinny być ustalane przez państwo, czy kształtowane przez rynek? 1. Państwo 2. Rynek 3. Mam inne zdanie (jakie?) 7. Trudno powiedzieć.				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)



Tabela 12. Kto powinien ustalać ceny środków produkcji (w %)

Charakterystyka badanych	Państwo	Rynek	Inne zdanie	Trudno powiedzieć
Ogółem	62	23	4	10
Płeć				
Mężczyźni	62	27	5	7
Kobiety	62	15	4	19
Wiek				
Do 34	58	30	3	8
35-59	61	25	5	9
60 i więcej lat	67	16	4	13
Wykształcenie				
Podstawowe	66	18	4	12
Zasadnicze zawodowe	61	29	2	7
Średnie i wyższe	51	33	8	8
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	57	24	6	13
3-5	68	19	4	9
6-10	68	21	3	7
Powyżej 10 hektarów	55	30	5	10
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	59	28	4	9
Przeciętne	65	23	4	8
Słabe	58	18	4	20
Brak opinii	52	24	5	19
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	64	27	5	5
Częściowe	58	27	4	11
Brak sprzętu	66	19	4	12
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	63	26	3	8
Negatywna	64	22	5	9
Brak opinii	53	26	5	16
Program Balcerowicza				
Poparcie	54	32	5	8
Brak poparcia	68	19	5	9
Brak opinii	63	20	3	14
<b>Pytanie:</b> A kto, według Pana(i), powinien ustalać ceny środków produkcji dla rolnictwa? 1. Państwo 2. Rynek 3. Mam inne zdanie (jakie?) 7. Trudno powiedzieć				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)